

PARASZTUDVARBÓL FÜVÉSZKERT ÉS KÖZÖSSÉGI TÉR

Dr. Pottyondy Ákos és Csordás Patricia kertje Pannonhalmán

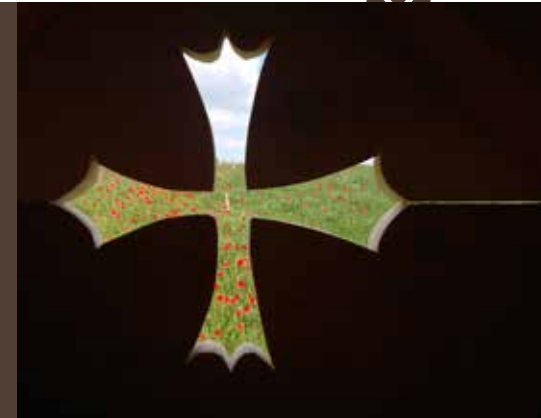
Szöveg: **Tóth Péter** DLA, **Harmath-Gyetvay Enikő**
Fotó: **Ürmös Porta** és **Hype Production** (drónfelvétel)

17

PARASZTUDVARBÓL FÜVÉSZKERT ÉS KÖZÖSSÉGI TÉR

A kapitalista világ tévesen értelmezett fejlődőképessége oda vezetett, hogy az egészséges élethez szükséges folyamatok széttöredeztek a minél hatékonyabb termelés, és ezáltal a minél nagyobb profit elérésének reményében. Egyre kevesebben vannak, akik birtokolják azt a tudást, mely a minket körülvevő természet kincseit úgy tudja felhasználni, hogy közben nem teszi tönkre a forrást maga körül. Sorozatunk harmadik részében a Székelyföldről a Kárpát-medence nyugati szegletébe utazunk, ahol dr. Pottyondy Ákos mutatja be a pannonhalmi Ürmös Portát.

> A családi gazdaságokat bemutató sorozatunkban korábban már beszélgettünk Lopes-Szabó Zsuzsával Bükkszentkeresztről, valamint Bányász Józseffel és családjával a Tejbányáról. Te mindkettőt ismered – hol tudnád elhelyezni ebben a sorban az Ürmös Portát?

Az Ürmös Porta valójában ugyanazt a célt szolgálja, mint az említett kettő: a család boldogulását jelenti. Ha senki nem lenne ránk kíváncsi, akkor is ugyanezt csinálnánk. Ha most kinéztek az ablakon, azt látjátok, hogy a hároméves kisfiam egy játék kombájnnal a kezében ballag az udvaron. Bár az a lépték, amit a kombájn jelent, tőlünk nagyon messze van, mégis köze van a földhöz, a gazdasághoz. Ilyenek a mindennapjaink, életszerű dolgok vesznek minket körül. Nem exceltáblák és tőzsdeindexek határozzák meg az életünket, hanem kézzelfogható feladatok, amik elé a Jóisten állít. Tudatosan nem a probléma szót használtam... Bányászék tehenei élő, lélegző lények, állandóan foglalkozni kell velük, ami a növényekre is igaz, legfeljebb más ritmusban. Ha napi kétszer odanézel az állatra, akkor csak a kötelező minimumot teljesítetted. A növény ritkább törődést is engedhet, bár egy nyári szárazságban ugyanúgy napi szinten oda kell figyelned rá. Onnantól, hogy a saját döntésedből élő entitásokat hozol be a gazdaságba, felelősséggel tartozol értük. Ez a fajta életszerűség hatalmas előnye a mi életmódunknak.

> Milyen előzmények, tapasztalatok vezettek oda, hogy e mellett az életmód mellett döntöttetek?

Édesapám családja a Szigetközből származik, életemet erősen meghatározza az onnan örökölt paraszti hagyomány. A dédapám még ebben a paraszti gazdaságban élt, a nagyapám még látta ugyanezt működni, azonban a hagyomány és a tudás öröklődését kettévágta a kuláksors. Édesapám már teljesen kívül került ebből a gazdaságból, értelmiségi pályát választott, Ybl-díjas építészként éli nyugdíjas éveit. Édesanyám újpesti polgári családból származik, különös, hogy mégis ő hozta be az életembe a gyógynövényeket. Pannonhalmára mondhatni véletlenül keveredtem, sokaktól eltérően sosem volt bennem olyan szándék, hogy bencés diák legyek. A gimnáziumi évek alatt enyém lett ez a táj: rengeteget jártunk madarászni, túrázni, hegyet mászni, fotózni, és közben nagyon megszerettem ezt a vidéket. Később a gödöllői agráregyetemre jártam, ahol az Ángyán József-féle Környezet- és Tájgazdálkodási Intézetben végeztem. Ez nagyon izgalmas hely volt, minden arról a fajta családi gazdálkodásról szólt, ami a nagyapámék révén nekem egy történetében élő valóság volt. Folyton azt hallottam, hogy ez mennyire vagány dolog, és újra vissza kellene hozni. Aztán amikor a kétezres évek elején lediplomáztam, akkor erre a dologra mégis alig valaki volt kíváncsi, mert minden csövön a nagygazdaságok, a nagyüzemi mezőgazdasági technikák, a korszerű gépek, a GPS által uralt, embert nélkülöző mezőgazdaság folyt.

> Ez Gödöllő sajátossága volt, hogy a nagyüzem helyett a családi gazdaságra fektette a hangsúlyt?

Nem, ez az intézet sajátossága volt. Nagy kár, hogy a túl nagy ellenszél azóta elsöpörte. Azóta is nagyon hiányzik ez a lépték az oktatásból. A családi gazdaságok dimenziója egyfajta alternatív, B oldalas mozgalommá vált. Nagyon izgalmas kérdés, hogy van-e létjogosultságuk ezeknek a gazdaságoknak, és ha igen, akkor hol van a helyük a piacon. A szabályozások terén sok esetben ugyanaz érvényes a családi gazdaságokra, mint egy sok ezer hektáros intenzív gazdaságra. Különösen nehéz az ember dolga, ha gyógynövényes vonalon evez, mert az EU-csatlakozáskor megszűnt a gyógyhatású készítmény termék-kategória. Egyszerűen szólva most vagy élelmiszer állítasz elő, vagy gyógyszer, így a családi léptékben gondolkozó gyógynövénygazdaságok számára nagyon szűk mezsgye maradt, amin mozogni tudnak.

> Ezek szerint az a helyzet, amiről Gyuri bácsi esetében hallottunk, hogy kiment a piacra a gyógynövényeivel, ma már nem lehetséges?

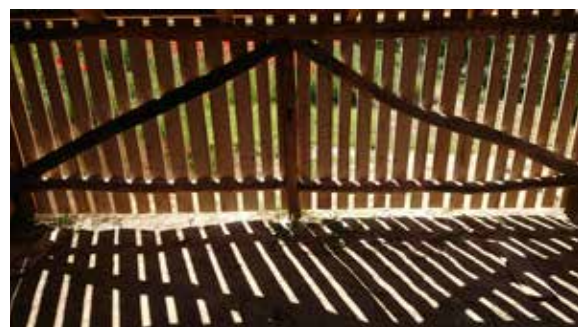
Östermelőként, bizonyos távolságra a székhelyedtől, kimehetsz a piacra ma is, de ha ennél nagyobbat szeretnél lépni, akkor dimenziót kell váltani. A Bükkszentkereszten 2022 februárjában átadott új gyártócsarnokok, bár teljes mértékben megfelelnek a mai előírásoknak, szabályozásoknak, valahol mégis nagyon messze vannak Gyuri bácsi kosarától, amivel bebusozott a miskolci Búza térre a piacra, de ez teljesen rendben van így. Egy prosperáló gazdaság esetében mindig eljön az a pillanat, amikor el kell gondolkozni a léptékváltáson.

› Gödöllő után egyértelmű volt a visszatérés Pannónhalmára?

Nagyon szerencsésnek tartom magam abból a szempontból, hogy az, hogy én városban vagy vidéken élek-e, tudatos döntés lehetett részemről. Gödöllő után ide jöttem vissza, Pannónhalma, Győr környékére. Ekkoriban az állami szférában dolgoztam, a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökségnél vidékfejlesztéssel foglalkoztam. Nagyon izgalmas dolog volt látni, ugyanakkor nagyon szomorú tapasztalat, hogy a pályázati struktúra gyakorlatilag megszoktatta a települések nagy részét – tisztelet a kivételnek, mert ilyen is van – arról,

hogy önállóan gondolkozzanak. A települések többsége, ha kap egy pályázati struktúrát, amiben lehet játszótérre, járdaépítésre és úrrállomásra pályázni, akkor ebből válogat, mint egy étlapról, ahelyett, hogy elkezdene gondolkodni, hogy mik azok az egyedi értékek és adottságok, amelyek mentén a település tényleg előrébb tudna jutni. Sokszor mondtam akkoriban, hogy egy-egy be nem adott pályázatot legalább akkora sikernek tartok, mint egy nyertes próbálkozást. Hét év területfejlesztési munka után hívtak a Pannónhalmi Főapátságtól, hogy gondozzam a gyógynövénykertjüket. A kérés szó szerint úgy hangzott, hogy a gyógynövény-

kertet újra rá kellene tenni a térképre, mert akkoriban kétféle ember fordult meg benne: aki ott dolgozott, és a turista, aki véletlenül eltévedt az apátságba menet. Nagyon izgalmas hét évet töltöttem el ott is. Úgy tűnik, az én életemben ezek a hét évek sorsfordítók. De a népmesékben is hét évet kell szolgálni az öregasszonynál... Mindenkinek javaslom egyébként, hogy népmeséket olvasson, mert azokban benne van az életünk, a hagyományunk, mindenféle iránymutatás, ami így 2023-ban is segít minket. Mi minden reggel olvasunk a gyerekeknek, és én legalább annyira élvezem, mint ők. Nyilván más olvasatban.

› Hogyan jött el a váltás pillanata, a saját gazdaság elindítása?

Az, ahogy mi ebbe belekeveredtünk, nagyon hasonlít mind a Bányász-vonalhoz, mind a Gyuri bácsi-féle történethez. Volt az életünkben egy elég markáns pillanat, amikor el kellett döntenem, hogy hogyan tovább. Szerintem mindenki életében eljön egy pillanat, amikor elér egy útelágazáshoz, és csak jobbra vagy balra lehet menni. Ez a mi életünkben 2018-ban volt. Akkoriban szervezeti átalakítások voltak a főapátságnál, és ennek, illetve egyéb okoknak a következményeként úgy döntöttünk a feleségemmel, hogy elég volt abból, hogy más szekerét toljuk. Ez nem egyfajta világból kivonulás, nem valami ellen, hanem valami mellett való döntés volt.

› Tulajdonképpen mit takar ez a név, mivel foglalkoztok?

Végiggondoltuk a feleségemmel, hogy lehet-e ma valamit azzal kezdeni, hogy én gyógynövényekkel és tájfajta gyümölcsökkel foglalkozom, ő pedig zeneterápiával. Szükségszerű-e annak a sémának a követése, hogy elmész valahova dolgozni, ott állásba, pozícióba kerülsz? Nem volt minden tét nélküli a döntés, mert akkor már kicsi gyermekeink voltak, nem volt nálunk a bölcsek köve, és anyagilag is abszolút átlagos lehetőségeink voltak, nem ugorhattunk bele feltétel nélkül bármibe. Egy közel egyhektáros területen lakunk, de nagyon fontosnak tartottuk,

hogy ne húzzuk magunkra a munkánkat. Szerettük volna, hogy legyen külön helye a munkavégzésünknek, ahol vendégeket is tudunk fogadni. Rátaláltunk erre a helyre, ami a lakóhelyünkhöz képest szinte a szomszédban van, de pont elég távolságra ahhoz, hogy papucsban ne lehessen átjönni. Egy olyan élő gazdaságot tudtunk megvásárolni, ahol előző nap még a tyúkok kapirgáltak. Egy olyan, sok generáció óta egy család kezén levő gazdaság volt ez, ahol már csak egy idős néni élt, aki fizikailag már nem tudta ellátni az ezzel járó feladatokat. A néni beköltözött Győrbe a családjához, akikkel egyébként a mai napig jó kapcsolatban vagyunk.

▲ A göré a felújítás előtt

FROM FARM YARD TO HERBAL GARDEN AND COMMUNITY SPACE

In 2018, Dr Ákos Pottyondy and his wife, Patricia Csordás, decided to leave behind the public service sector and seek prosperity in cultivating their own family farm. Dr Ákos Pottyondy told us about the workings of a close-knit, sustainable community, the general role of family farms in society and their life at Ūrmös Porta.

Szoktak jönni, és nagyon örülnek, hogy itt nem az történt, ami sok hasonló helyen, hogy megveszi valaki a helyet, ledózerolja, és egy mediterrán érzésű rettetet épít tuja-fű-tuja keresztmetszetű kerttel, hanem próbáljuk továbbvinni az értékeket, amiket itt találtunk. Kulcskérdés volt, amit tisztáznunk kellett magunk számára, hogy mit várunk ettől az egésztől. Definiálnunk kellett magunk számára a haszon fogalmát, hiszen sosem az volt a célunk, hogy valamilyen termékkel berobbanjunk a piacra, vagy egy skanzenet működtessünk, ahova belépőjeggyel lehet belépni. Álszent dolog lenne negligálni az anyagi kérdéseket, de számunkra mégis inkább az a cél, hogy a magunk tudásából független módon tudjunk élni a 21. században. Nagyon fontos és meghatározó a családunktól, a magyarságtól kapott örökségünk, a hagyományaink, de azt sem szabad elfelejteni, hogy per pillanat 2023-at írunk. Fontos, hogy megtanuljak dolgozni hagyományos kézi kaszával, de a műhelyben ott van a Stihl fűkasza is. Nagyon szeretek a tűzalapú illóolaj-lepárló berendezésekkel dolgozni, de jó volna egy villanyal működő lepárlót is üzembe állítani. Nem ellenségünk a 21. század. A ház, amiben lakunk, mind léptékében, mind elrendezésében egy hagyományos parasztház, de Porotherm téglákból és vasbetontól épült. Amikor az Ūrmös Portán felújítom az épületeket, igyekszem megtartani az eredeti szerkezeteket, de nem félek be-

építeni fénycsatornát és ledcsíkot, miközben a szénázáshoz a favillát használom, ha éppen ahhoz van kedvem...

> Említetted a felújításokat. Az itt álló épületek elemenként újjalt meg, van, amelyik át is lett helyezve. Mesélnél egy kicsit az Ūrmös Porta építészetéről?

Az épületek vonatkozásában az alaphelyzet az volt, hogy állt itt egy tehénistálló, egy borospince, egy kukoricagóré és egyéb gazdasági épületek, de mi itt nem pusztán gazdálkodni akartunk. Gyógynövénytermesztéssel, gyümölcs tájfajták termesztésével, földtől az asztalig törté-

nő feldolgozással, zene- és hangterápiával töltjük a mindennapokat. Teljesen új funkciókkal kellett megtölteni az épületeket, és ennek a gondolatnak a mentén kezdtük felújítani őket. Most is az egykori istállóban ülünk, amit közösségi térré alakítottunk át, és ezzel az új funkcióval nyert újabb száz évet. A talpuk alatt háromszáz éves padlástéglák vannak, amiket ingyen hoztam el valahonnan, és még ők köszönték meg. A CSOK világát éljük, mindenhol bontják a régi épületeket, dobálják el a régi építőanyagokat. Mi meg így építkezünk bontott faanyaggal, bontott téglával, bontott cseréppel.

A porta előtt vezet el szinte az összes Pannonhalmára érkező zárandokút. Patricia és én is rengeteget voltunk úton a gyermekek születése előtt, és fontos volt számunkra, hogy abból a vendégszeretetből, amit akkor kaptunk, valamit vissza tudjunk adni. Ennek okán az istálló padlásán egy nagyon egyszerű zárandokszállást alakítottunk ki, és építettünk egy napenergiával működő wc-t és zuhanyzót is. Az új nyári konyhában mi éppúgy fel tudjuk dolgozni a gyógynövényeket, ahogy a zárandokok főzni tudnak maguknak. A klasszikus háromosztatú parasztházban zajlanak Patricia zeneterápiás foglalkozásai, illet-

ve itt szállásoljuk el a nyaranta hozzánk érkező gyakornokokat is. Ennek a háznak egyik érdekessége, hogy a héjalása látszólag azbesztpala, gyakorlatilag azonban egy olyan első generációs cementcserép, amit már az Építészeti Múzeumtól is eljöttek megnézni. A vizesblokk kialakítása során nagyon jó volt megtapasztalni az épületnek azt a fajta szervezőségét, hogy az elbontott vályogfal tégláit egyszerűen kitalicskáztam a pince mellé, ahol most fű nő rajta. A góré is nagyon jó példája az újragondolásnak: a terményszárításra és növendékállat-tartásra épült gazdasági épület ma egy jól működő közösségi tér, ahol hús ember a legnagyobb hőségben is árnyékot tud találni. A góré cserépfedeze nem csupán a védelmet szolgálja, hanem a nyári időszakban átforrósodva egy olyan felfelé áramló légmozgást is beindít, ami miatt a lécezett oldalakon keresztül folyamatosan cserélődik a levegő, így pillanatok alatt megszárad benne a termés, és friss levegő van a nyári foglalkozások során. Ezt nem én találtam ki, de mi voltunk azok, akik ezt a tudást már elfelejtettük... Hatalmas veszteség, hogy az ötvenes években ez a fajta tudásátadás is megszakadt. Persze iszonyú lassan halad minden, aminek két oka is van. Az egyik az, hogy egyedül csinálom, és fizikai korlátaim vannak. De még ezt is tovább lassítja, hogy nem vagyok hajlandó „Ide jó lesz ez így is” alapon gondolkodni. Ez a generálkivitelezés legátkosabb mondata. Nálunk akkor jó valami, ha tisztességesen, a legjobb tudás szerint van megcsinálva, merthogy a sajátomat építem. Az építőipar akkor lenne igazán becsületes, ha ez a szemlélet akkor is élne, amikor a másikat építem.

> Tapasztalatod szerint, ha valaki arra adná a fejét, hogy belevágjon egy olyan önfenntartó gazdaságba, ami képes eltartani a családját, mi az a minimum földdarab, amivel érdemes elindulni?

Ahhoz, hogy az ember megtermeljen magának néhány fűszernövényt, gyógynövényt, játékból valamennyi paradicsomot, elég egy panelház erkélye. De legyünk tisztában azzal, hogy a panellerkélyt nem

erre találták ki. Ha valaki gazdálkodni szeretne, egy ezer négyzetméteres hátsó udvar már bőven jó indulásnak. Ha az ember hajlandó egy picit több időt fordítani a kertre, akkor egy ekkora telken bőséggel meg lehet termelni azokat az alapvető zöldségeket és egy-két gyümölcsfával némi gyümölcsöt is, amire a családnak szüksége van. Mindig látszik egy kerten, ha a gazda nyugdíjba ment, mert kivirul a kert a rázánt időtől. A másik, ami lát-

szik a kerten, hogy mekkora a létra ott-hon, mert addig vannak metszve a fák... Ha az embernek van egy munkahelye, a kert könnyen nyomasztó nyűg lesz, mert nem bírja, hogy már megint nincs lenyírva a fű. Az ilyen embernek nem-hogy gazdálkodni nem lesz kedve, de odamenni sem. Kell némi bátorság is, hogy az ember elhiggye: ahhoz, hogy paradicsomot egyen, nem feltétlenül kell lemenni a piacra. Ha valaki végül veszi

a bátorságot, és csinál egy zöldséges ágyást, már az első évben azzal szembe-sül, hogy elképesztő bőség van. Klasszikus példa, mikor valaki cukkinit ültet, és az első évben terem belőle néhány. Mivel emberünk a trendi zöldmagazinokban olvasta, hogy a falura költöző embernek szüksége van komposztra, ezért aztán oda dobja a cukkini magjait, de mi történik a következő évben? A komposzt körül mindenhol cukkini terem, mondjuk százötven darab... A neten ilyenkor elolvas mindent, hogy mit kezdjen a terméssel, már az egész család kapott cukkinit, de még mindig nem szedte le az összeset, cukkini nyomasztja még álmában is. Sokat egyszerűsít, ha hozzászokunk ehhez a fajta bőséghez, ahhoz a gondolathoz, hogy csak annyit szedek le, amennyire szükségem van, a többit pedig el tudom engedni. Ebben a pillanatban nem fog tovább nyomasztani a kertem, hanem örömforrást, gazdagságot jelent.

Ugyanakkor nagyon fontos lenne tisztázni, hogy mit is jelent valójában az önfenntartás. Mindenkit óvok attól, hogy falat húzzon maga köré, és azt mondja, hogy mindent önállóan akar megoldani. Egy-két extrém esettől eltekintve, mint például egy pásztornak magasán fent a Hargitán, az egyénnek sosem kellett száz százalékban önfenntartónak lennie. Régen sem kellett minden egyes család udvarába kovácsműhely, elég volt egy jó kovács a faluban. Valójában a falu, az emberi közösség volt az, ami önfenntartó volt, ami mind fizikai, mind szellemi értelemben megtartott. Itt is kialakult egy ilyen közösség, a Sokorói Tájegység Egyesülés, aminek tagjai vagyunk mi is. Ebben nemcsak gazdálkodók, hanem több szakma képviselői is jelen vannak, akik önállóan is életképesek, de rájöttünk arra, hogy ha a pék, a kereskedő, a fuvarozó, a hentes és a többiek mind összedolgozunk, akkor mindenkinek sokkal könnyebb.

> Hogyan kell elképzelni ezt az összedolgozást? Ez konkrét segítségnyújtást jelent, hogy ha valakinél metszeni kell, elhív téged, hozzád meg valaki más eljön tetőt fedni?

Igen, erről van szó. És fontos, hogy ez egy teljesen független dolog, ahol az egymásnak nyújtott segítség sokszor nem pénzben mérhető. Ezen sokszor gondolkodtam, hogy hajlandó lennék-e elköltözni innen, és arra jutottam, hogy bárhol a világon boldogulnék, de azt a fajta kapcsolatrendszert, ami itt kialakult, nagyon nehéz lenne újjáépíteni. Ez tényleg egy olyan közösség, ahol a barátokon keresztül bármit el tudunk intézni.

> Nálatok még picik a gyerekek, de hogy látjátok, azoknak a tagoknak, akiknél nagyobbak, példa ez az együttműködés? Ők is meghozták ezt a döntést, hogy itt, és ilyen módon szeretnék berendezni az életüket?

Ez nem egy függőségi viszony, így szinte mindegy, hogy a fiatalok milyen döntést hoznak. Ez nem arról szól, hogy létrehoztunk valamit, amit aztán így kell továbbvinni. Nyilván az új generációknak új igényeik lesznek, ez már most is érezhető.

A mi gazdaságunkban ez úgy jelenik meg, hogy a gyümölcsfáknak, amiket elültettem, nem én leszek a hasznélvezője, hanem a gyermekeim. Hogy bármelyikük is fog-e ezzel foglalkozni, azt nem tudom. De abban bízom, hogy azt tudni fogják, hogy milyen a kemencéből kivett kenyér, a valódi gyümölcs, ami külsőre talán nem tökéletes, mégis van íze, illata, kapcsolódik hozzá kultúra és történelem. Gyermkeimmel kapcsolatban ilyen értelemben

az egyetlen célom, hogy ismerjék a dolgok valódi értékét, és ne adják alább a lehető legjobbnál. Tudják azt, hogy ha van egy magasabb cél, akkor az felül tudja írni a pillanatnyi nehézségeket. Nem állítom, hogy az általunk választott életmód könnyű, de ha mi megteszünk mindent, ami rajtunk áll, vállaljuk a nehézségeket, akkor a Gondviselés is segíteni fog. Ez nálunk nagyon fontos: bízni a Teremtőben, bízni a Boldogasszony segítségével. Ez alatt egy nagyon egyszerű istenhitet, ráhagyatkozást értek, ami azonban nem a tétlenséget jelenti, hanem a világban való cselekvő, teremtő jelenlétet. Magam is ezt az örökséget kaptam, igyekszem továbbadni...